

**แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี
ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย**
**Development approach of dual vocational education
system management of Sukhothai Vocational College**

ปรีชา ตั้งสุขชัยศิริ (Preecha Tangsukeesiri)¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย 2) เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูในสถานศึกษาและครูฝึกในสถานประกอบการ โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อคำถาม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ และด้านความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัย พบว่า

1. การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัยโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับดี

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย พบว่า สามารถเสนอแนวทางพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาควรมีการเพิ่มและพัฒนาขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อมของนักเรียน นักศึกษาระบบทวิภาคีก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน

¹วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย E-mail: kfish696927@gmail.com

¹Sukhothai Vocational College

(Received : July 20, 2022; Revised : October 17, 2022; Accepted : October 25, 2022)

2) ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ควรพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การปรับปรุงหลักสูตร และพัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานในยุค New Normal 3) ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ โดยจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา แผนปฏิบัติการ การศึกษาระบบทวิภาคี และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา บริหารระบบ ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาให้ทันสมัยและเหมาะสมกับวิถีชีวิตใหม่ 4) ด้านความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ มีการสร้างและพัฒนาความรู้ ทักษะ ในการวางการศึกษาาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ขยายเครือข่าย ตลอดจนเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการให้เพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา, การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี

Abstract

This research aims to: Study the dual vocational education system management of Sukhothai Vocational College. Propose guidelines for the development of Dual Vocational Education System Management of Sukhothai Vocational College. This research used 70 people as samples. The samples included school administrators, teachers in educational institutions and teachers in the workplace. The research used a specific method called Purposive Sampling.

A questionnaire was used as a research instrument. The questionnaire consisted of four questions in different areas as follows: 1) The quality of learners and graduates 2) The quality of teaching and learning 3) The quality of management and 4) Cooperation between educational institutions and enterprises. The statistics used in the analysis were percentage, mean and standard deviation.

The result of the research showed that: Overall, the Dual Vocational Educational System Management of Sukhothai Vocational

College was at a good level. The guidelines for the development of the Dual Vocational Education System Management of Sukhothai Vocational College in terms of its four different areas can be proposed as follows: 1) As for the quality of learners and/or graduates, it is best to increase and develop the students' preparedness capabilities. The Dual Vocational Educational System Management will help the students before entering the labor market. 2) The quality of teaching and learning of the personnel should be developed through brush up course training so they can keep up with the advancement in technology and course updates according to professional standards to meet the demands and needs of the market in the New Normal era. 3) The quality of management can be determined by making up-to-date action plans and annual plans to develop the educational system through Dual Vocational Education System Management suitable to the new ways of life. 4) It is essential to have a cooperation between the educational institution and enterprises in order for both parties to share valuable knowledge and skills, expand the network and strengthen cooperation for the development of a systematic and efficient program like the Dual Vocational Education System Management which is vital for students' progress.

Keywords : Development of Educational Management,
Dual Vocational Education

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการกำหนดนโยบายด้านอาชีวศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนทั้งในระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีในทุกสาขาวิชาให้มีคุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชน สังคม ตลาดแรงงาน รวมทั้งประกอบอาชีพอิสระ ที่เล็งเห็นในการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

(ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาตรีสายปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพในสถานประกอบการต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์การทำงานโดยตรงจากสถานที่และการทำงานจริง รวมไปถึงการมีรายได้ระหว่างเรียน สอดคล้องกับส่วนของพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 ให้การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพโดยมีรูปแบบการจัด ดังต่อไปนี้ 1) การศึกษาในระบบ 2) การศึกษานอกระบบ และ 3) การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงเพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนาากำลังคน สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถจัดการศึกษาในหลายรูปแบบรวมกันก็ได้ ทั้งนี้สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันนั้นต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2560, น. 5)

จากข้อมูลจำนวนนักเรียน นักศึกษาทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2564 แสดงให้เห็นว่า นักเรียน นักศึกษา ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีจำนวนผู้เรียนในระบบทวิภาคีสูงที่สุด คือ 88,906 คน รองลงมา คือ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คือ 41,968 คน และระดับเทคโนโลยีบัณฑิต (ปริญญาตรี) คือ 10,538 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2564, ออนไลน์) จึงทำให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย ซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาและเรียนอีกส่วนหนึ่งในสถานประกอบการ โดยมาปรับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีขึ้นใน 4 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาการโรงแรม สาขาวิชาการตลาด สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน และระดับปริญญาตรีสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ แต่จากการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ผ่านมา พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ที่ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กล่าวคือ ผู้เรียนในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคียังขาดคุณลักษณะพิเศษที่ไม่สามารถปฏิบัติงานในสาขาวิชาที่ฝึกอาชีพได้ทันที โดยข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา 2563 พบว่า มาตรฐานที่ 2 เรื่องการจัดการอาชีวศึกษาควรมีการพัฒนาในเรื่องของการจัดการศึกษาระบบ

ทวิภาคีให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีไม่เกิดประสิทธิภาพและยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ที่ต้องดำเนินการร่วมกันระหว่างวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย และสถานประกอบการ (วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย, 2563, น. 6)

ดังนั้น เพื่อเป็นการรองรับการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แนวทางการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีตามมาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนการจัดการเรียนการสอนในการเตรียมการรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการหาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษา “แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย” ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลเผยแพร่และนำเสนอเป็นทางการในการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 5 ท่าน ครูในวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 115 ท่าน และครูฝึกในสถานประกอบการ ในปีการศึกษา 2564 จำนวน 60 ท่าน ใช้ข้อมูลจากงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 ท่าน หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 1 ท่าน หัวหน้าสาขาวิชาที่เปิดสอน

ระบบทวิภาคี จำนวน 5 ท่าน ครูผู้สอนในสาขาวิชาที่เปิดสอนระบบทวิภาคี จำนวน 14 ท่าน และครูฝึกในสถานประกอบการ จำนวน 46 ท่าน รวม 70 ท่าน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามวัตถุประสงค์ทางการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีในปีการศึกษา 2564

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษารวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 70 ชุด และแบ่งโครงสร้างแบบสอบถามเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อศึกษาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย มี 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา
2. ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ
4. ด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประยุกต์ตามแนวคิดของลิเคิร์ทและได้กำหนดค่าของคะแนนช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

โดยแบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งหมายความว่าเนื้อหา การใช้ภาษา และโครงสร้างของแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง สามารถได้คำตอบที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ จากนั้นผู้วิจัยทำการทดสอบเครื่องมือด้วยการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียง จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) โดยนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.8775 การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การแจกแบบสอบถามเพื่อศึกษาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย จำนวน 70 ชุด จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้วจึงนำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการหาค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 70 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 67.14 เป็นเพศชาย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 32.86 ตามลำดับ ด้านตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นครูฝึกในสถานประกอบการ 46 คน คิดเป็นร้อยละ 65.72 เป็นครูผู้สอน จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 20 เป็นหัวหน้าสาขาวิชา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14 เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 5.72 และเป็นหัวหน้างานอาชีพศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.42 ตามลำดับ

ผลการศึกษาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย

ผลการศึกษาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย สามารถสรุปผล โดยแยกออกเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ย 3.78 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทักษะประสบการณ์วิชาชีพและทักษะชีวิต ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ อยู่ในลำดับแรก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.90 รองลงมา คือ ข้อผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามที่สถานศึกษาและสถานประกอบการดำเนินการ มีคะแนนเฉลี่ย 3.87 ในข้อสถานศึกษาและสถานประกอบการมีการคัดเลือกผู้เรียนเข้าศึกษาในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีคุณภาพและเป็นระบบ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.80 ส่วนข้อผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.69 และข้อมีหลักสูตรที่ครอบคลุมต่อการจัดการเรียนตามสมรรถนะ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.61 ตามลำดับ

ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ย 3.93 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายมิติ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการเรียนรู้ที่รอบด้าน อยู่ในลำดับแรก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.30 รองลงมา คือ ข้อจัดหาแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้านอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีคะแนนเฉลี่ย 3.92 ในข้อกำกับ ติดตาม พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามสมรรถนะอาชีพ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.89 ส่วนข้อมีการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ สอดคล้อง แผนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีค่า

คะแนนเฉลี่ย 3.88 และข้อสถานศึกษาและสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการกำหนด วิเคราะห์เนื้อหา หลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งเชิงลึกและเชิงกว้างสอดคล้อง และตรงตามสมรรถนะของสถานศึกษาและสถานประกอบการ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67 ตามลำดับ

ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ย 3.67 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีภายในสถานศึกษาสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา อยู่ในลำดับแรก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.80 รองลงมา คือ ข้อการจัดสรรและบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานที่เป็นระบบและสามารถ ตรวจสอบได้ มีคะแนนเฉลี่ย 3.77 ในข้อกำกับ ติดตาม ควบคุมการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และข้อสถานประกอบการ สถานศึกษา มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.63 และผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการจัดสรรและบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.62 และข้อสถานศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ จัดทำพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 ตามลำดับ

ด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ย 3.56 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อ มี การประเมินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สถานประกอบการ และผู้มีส่วนได้เสีย อยู่ในลำดับแรก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.94 รองลงมา คือ ข้อ มี สมรรถนะวิชาชีพตามมาตรฐานกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติและตรงตามความ ต้องการของสถานประกอบการ มีคะแนนเฉลี่ย 3.56 ในข้อมีการนำผลการประเมินมา พัฒนาความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการในการจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.47 ส่วนข้อ การมีส่วนร่วมของสถานประกอบการและสถานศึกษาในการกำหนดนโยบาย กระบวนการประเมินผล นิเทศ และการบริหารจัดการเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.46 และข้อการมีส่วนร่วมในการประสานงานการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคีได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.37 ตามลำดับ

บทสรุป

การวิจัยนี้เป็นการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษา “แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย” โดยผลการศึกษาพบว่า ระดับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ย 3.74 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย อยู่ในลำดับแรก คือ ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.93 รองลงมา คือ ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย 3.78 ในด้านคุณภาพการบริหารจัดการ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67 และด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.56 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย

การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยภาพรวม พบว่า ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน อยู่ในลำดับแรก รองลงมา คือ ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา ตามด้วยด้านคุณภาพการบริหารจัดการ และด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในขบวนการจัดการเรียนการสอนมีแผนการจัดการเรียนการฝึก แต่ขาดกระบวนการวัดและประเมินผลที่การปฏิบัติยังไม่เป็นไปตามทิศทางเดียวกันในทุกสาขาวิชาที่เปิดการศึกษาระบบทวิภาคีซึ่งเกิดจากการประสานงานระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการส่งผลให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคียังไม่ชัดเจน ครูฝึกในสถานประกอบการขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคี ทำให้ผู้เรียนที่ได้เรียนในระบบทวิภาคีไม่เป็นตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพและมาตรฐานสมรรถนะในสาขาวิชานั้น ๆ สอดคล้องกับ สุเทพ แก่งสันเทียะ (2564, ออนไลน์) เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่กล่าวว่า สำหรับแนวทางการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาแนวใหม่ ซึ่งจะนำไปใช้ทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และใช้ในการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และระบบทวิภาคี สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

จะต้องมีการดำเนินการในส่วนของการปรับหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตร ให้มีความยืดหยุ่นและเชื่อมโยงการสำเร็จการศึกษาและการมีงานทำตบโจทย์ของสถานประกอบการ

เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย

การเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัยมาเติมเต็มด้วยข้อมูลต่าง ๆ และจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมโดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา

โดยเริ่มตั้งแต่การจัดการคัดเลือกผู้เรียนร่วมกับสถานประกอบการ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดหลักสูตรครอบคลุมตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ มาตรฐานการจัดการเรียนการสอน และมาตรฐานสมรรถนะของสาขาวิชา มีระบบการบริหารจัดการ เกี่ยวกับหลักสูตรระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ส่งเสริมให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะที่สามารถประกอบอาชีพได้ตรงสาขา สอดคล้องกับ สุระชัย ลาพิมพ์ (2563, น. 137-147) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า สภาพที่พึงประสงค์การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศ ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วมีงานทำหรือประกอบอาชีพอิสระในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ส่วนสถานศึกษาและสถานประกอบการมีการคัดเลือกผู้เรียนเข้าศึกษาในอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ญัฐวิทย์ มุ่งเมือง (2560, น. 133-146) กล่าวว่า การผลิตผู้สำเร็จการศึกษาให้เป็นบุคลากรที่มีความรู้ สามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชนและสังคม โดยความร่วมมือกันในหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่ตระหนักและยอมรับถึงความสำคัญของความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนั้น สามารถที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือ การจัดการ

อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อเตรียมบุคลากรไว้ทดแทน การขาดแคลนในอนาคต โดยเน้นการผลิตกำลังคนใน 5 ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการให้มีคุณภาพ และมีค่านิยมที่ดีในการเรียนด้านอาชีวศึกษา

ดังปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา คือ เพิ่มขีดความสามารถการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพและสู่มาตรฐานระดับสากล พัฒนาการเตรียมความพร้อมของนักเรียน นักศึกษาระบบทวิภาคีก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในระดับชาติและระดับนานาชาติ

ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

กำหนดแนวทางการประเมินผู้เรียนให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน จัดทำแผนการเรียนและกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดโครงการนิเทศติดตาม นักศึกษาฝึกอาชีพร่วมกับสถานประกอบการ อบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สถานศึกษานำไปฝึกงาน พัฒนาระบบการสร้างสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ การฝึกครูในสถานประกอบการให้เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร กำหนดรูปแบบการฝึกให้มีความชัดเจน จัดการประชุมร่วมกับสถานประกอบการ จัดอบรมเพิ่มความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนการสอนให้กับครูผู้สอนในสถานประกอบการและสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ตรีนุช เทียนทอง (2564, น. 2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่กล่าวว่า ตามที่ได้กำหนดนโยบายการศึกษาเพื่ออาชีพ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อให้ผู้จบการศึกษาระดับปริญญาและอาชีวศึกษามีอาชีพและรายได้ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีมีส่วนช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกได้ ซึ่งเรื่องหนึ่งในการเดินทางสู่เป้าหมายดังกล่าว คือ “การยกระดับคุณภาพสถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน” จากการที่ได้ลงพื้นที่พบกับผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ก็ได้รับทราบถึงเรื่องที่เป็นความต้องการของอาชีวศึกษาเอกชน ในการที่จะเร่งปรับปรุงพัฒนาการอาชีวศึกษาเอกชนในด้านต่าง ๆ โดยมี 3 เรื่องใหญ่ คือ 1) การส่งเสริมสนับสนุนอาชีวศึกษาเอกชนให้สามารถจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงครอบคลุมทุกวิทยาลัย 2) การพัฒนาครูอาชีวศึกษาเอกชน

ที่จะต้องมีการสนับสนุนทั้งด้านการฝึกอบรมและการนิเทศ และ 3) การจัดให้นักศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง พื้นที่จริง โดยการร่วมกิจกรรมศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน หรือ Fix It Center และการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ประชาชน

ดังปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาระบบทวิภาคี การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานวิชาชีพและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานในยุค New Normal

ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ศึกษาและนำข้อมูลระบบสารสนเทศที่เกี่ยวกับการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมาใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การวางแผนพัฒนาสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปีและงบประมาณ พัฒนาระบบฐานข้อมูล ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจทักษะเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดประชุมคณะกรรมการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงาน พัฒนาระบบ การจัดการหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล และการบริหารจัดการด้านการศึกษา ความรู้ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับรายวิชาที่เรียน สอดคล้องกับ สุเทพ แก่งสันเทียะ (2564, ออนไลน์) เลขาธิการคณะกรรมการอาชีวศึกษา ที่กล่าวในการประชุมขับเคลื่อนศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่ให้สอดคล้องตามนโยบายและจุดเน้นการปฏิบัติราชการของ สอศ. ปีงบประมาณ 2565 ถึงการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีมีคุณภาพและประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในเขตพื้นที่ โดยจัดตั้งศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่แต่ละแห่งให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการส่งเสริม สนับสนุน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้กับสถานประกอบการในเขตพื้นที่รับผิดชอบ สรรวจข้อมูลความต้องการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าฝึกงานและฝึกอาชีพของสถานประกอบการในพื้นที่รับผิดชอบเพื่อเผยแพร่ให้กับสถานศึกษาในเครือข่าย จัดทำแผนพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่ จัดรูปแบบบริหารงานภายในศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่ นิเทศการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้เป็นไปตามนโยบาย กฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง จัดเตรียมความพร้อมส่งเสริมและจัดกิจกรรมก่อน ระหว่าง และหลังฝึกงาน และฝึกอาชีพของนักเรียนนักศึกษาต่าง

เขตพื้นที่รับผิดชอบ จัดทำแนวทางการทำงาน ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา และอำนวยความสะดวกแก่นักเรียน นักศึกษาที่มาฝึกงานและฝึกอาชีพในสถานประกอบการในเขตพื้นที่รับผิดชอบ สร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัยในการฝึกงานและฝึกอาชีพทั้งในสถานศึกษาและในสถานประกอบการ ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ดังปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ คือ จัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา แผนปฏิบัติการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา และผู้บริหารมีการบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาที่ทันสมัย มีการบริหารจัดการด้านงบประมาณในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีได้อย่างเหมาะสม

ด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ

สถานศึกษาและสถานประกอบการควรมีการวัดผล ประเมินผล ตลอดจนนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน โดยการวัดและการประเมินผลต้องครอบคลุมตามสมรรถนะผู้เรียน ส่งเสริม สนับสนุน ร่วมมือกับสถานประกอบการต่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สร้างระบบเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ พัฒนาระบบการช่วยเหลือผู้เรียน สร้างงานเรื่องการจัดทำสื่อการสอนระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา โดยเน้นเนื้อหาให้ตรงกับหลักสูตร ส่งเสริม พัฒนา บุคลากรร่วมกับสถานประกอบการ จัดการศึกษาดูงานและฝึกประสบการณ์ สอดคล้องกับ สุระชัย ลาพิมพ์ (2563, น. 137-147) กล่าวว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการ นำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานประกอบการต่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จัดประชุมเพื่อเตรียมการประเมินร่วมกันระหว่างสถานศึกษา สถานประกอบการ และผู้มีส่วนได้เสีย สร้างระบบเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกับชุมชน ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมและพัฒนาระบบการช่วยเหลือผู้เรียนการประสานงานเรื่องการจัดทำสื่อการสอนระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา ส่งเสริม พัฒนาบุคลากรร่วมกับสถานประกอบการ จัดการศึกษาดูงานและฝึกประสบการณ์ และสอดคล้องกับ บุญลือ ทองเหตุแก้ว (2559, น. 25) กล่าวว่า การวัดผล ประเมินผลการจัดอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีเป็น

กระบวนการสำคัญที่สถานศึกษาใช้ในการควบคุมคุณภาพโดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการติดตาม เช่น การตรวจเยี่ยมและการสังเกตการณ์ในชั้นเรียน การสอนแนะ (Coaching) การตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ การบันทึกรายงานหลังการสอน การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การประเมินผล การฝึกอาชีพ

ดังปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย ด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ คือ สร้างและพัฒนาความรู้ ทักษะในการวางแผนการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างตลอดจนขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบ รวมไปถึงสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีแก่สถานประกอบการ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายและผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้าง พัฒนา การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี และนักเรียน นักศึกษาให้มีสมรรถนะในสายอาชีพต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะได้แก่ 1) ควรเพิ่มการทำความร่วมมือกับสถานประกอบการในการร่วมกันจัดการศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยให้เป็นรูปธรรม 2) ควรปรับปรุงแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษากับสถานประกอบการให้มีความยืดหยุ่น และความเหมาะสมกับบริบทของวิทยาลัย 3) ควรจัดพัฒนาครู บุคลากร และครูฝึกในสถานประกอบการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในกระบวนการจัดการเรียนการสอนระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน และ 4) ควรเน้นการติดตามประเมินผล การจัดการระบบทวิภาคีร่วมกับสถานประกอบการและนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาให้ชัดเจน

บรรณานุกรม

- ณัฐวิทย์ มุงเมือง. (2560). การพัฒนาความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยการอาชีพในภาคเหนือตอนบน. *วารสารพิษณุเวชสาร*, 13(1), 133-146.
- ตรีนุช เทียนทอง. (2564). คำแถลงนโยบายการจัดการศึกษา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นางสาวตรีนุช เทียนทอง) เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2564. สืบค้น 16 ธันวาคม 2564, จาก <https://moe360.blog/2021/04/16/education-policy/>
- บุญลือ ทองเกตแก้ว. (2559). การบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัย. (2563). งานประกันคุณภาพสถานศึกษา. พิษณุโลก: สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 3.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- _____. (2564). ข้อมูลจำนวนนักเรียน นักศึกษาทวิภาคี ประจำปีการศึกษา 2564. สืบค้น 16 ธันวาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/c49zL>
- สุเทพ แก่งสันเทียะ. (2564). สอศ.ตั้ง 15 ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีเขตพื้นที่ตอบโจทย์ความต้องการแรงงาน. สืบค้น 16 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.naewna.com/local/620881>
- สุระชัย ลาพิมพ์. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำฉบับออนไลน์*, 8(30), 137-147.